

SAŽECI

U tekstu autor teži tipološki razdijeliti glavne skupine razvojnih čimbenika i mobilizacijskih sredstava koje se mogu uočiti u razvojnoj arheologiji grada Siska. Zaključuje kako je najtočnije razlikovati četiri takve skupine. U prvoj su skupini čimbenici kojima je korijen u nedovršenoj/nepostojanoj gradskoj subjektivnosti. Nedovršenost je strukturno svezana sa zakašnjelom urbanom evolucijom Siska. U drugoj su skupini čimbenici kojima je korijen u ulozi Siska kao pogranična mjesta/tvrđave. Ta je uloga nametala Sisku, nerijetko, zadaće pogranične postaje, a nije dopuštala autonomnu preobrazbu. U trećoj su skupini čimbenici i mobilizacijska sredstva oblikovana u razdoblju prve hrvatske modernizacije. Po autorovoj ocjeni, to je razdoblje u Sisku prisutno od sticanja položaja slobodnog kraljevskog grada (1874.) do 1940., kada se okončava prvojugoslavenko razdoblje. Tada je Sisak oblikovan kao mali/industrijski grad, s nužnim urbanim okvirom i koncentracijom potrebnih djelatnosti i institucija. U četvrtoj su skupini čimbenici kojima je korijen u drugoj hrvatskoj modernizaciji koja se zbiva u socijalističkom razdoblju (1946.-1990.). Tada je Sisak prerastao u srednji grad s ekstremnom industrijskom strukturom i tipičnim strukturnim konfliktima grada zasnovana na (paleo)industriji. Autor, u zaključnom odjeljku, ukazuje da bi bilo potrebno razlikovati i treću hrvatsku modernizaciju (nakon 1990. godine); ali, po ocjeni autorovoj, njezini su obrisi još nestabilni, pa je opravdano držati kako treći predložak modernizacije u hrvatskom društvu još nije oblikovan. Bez njega, ocjenjuje autor, i sisačka je perspektiva teško odredljiva.

Mladen Klemenčić
Prometno-geografski položaj Siska

Autor u radu daje sažet ali cjelovit pregled prometno-geografskog razvitka i položaja grada Siska. Nakon historio-geografskog osvrta u kojem se prati utjecaj geostrateškog položaja na razvitak grada od razdoblja predrimske Segestice do danas, pristupilo se definiranju temeljnih odrednica današnjeg položaja s posebnim naglaskom na položaj Siska u prometnoj mreži Hrvatske, ali i u odnosu spram paneuropskih prometnih koridora.

Unatoč konstataciji o trenutačnoj prometnoj marginalizaciji Siska, autor izražava nadu da će prednosti geografskog smještaja i trajne mogućnosti koje slijede iz prometnogeografskog položaja biti oživotvorene u skoroj bu-

dućnosti. Posebnu pažnju, pri tomu zaslužuju plovni putovi za koje Sisak već dijelom i ima infrastrukturu i tradiciju. Drugo, potencijalno značajno mjesto Siska jest ono u mreži paneuropskih koridora pri čemu je konstatirano da se Sisak u postojećoj željezničkoj mreži nalazi na južnom ogranku X. koridora, ali i to da je glavna cesta na X. koridoru već zaobišla ovaj grad. Treće, kao važan čimbenik prometnog razvitka, autor pretpostavlja otvaranje Bosne i Hercegovine i uključivanje tog prostora u prometne tokove pri čemu bi Sisak mogao biti značajna poveznica.

Nenad Pokos, Dražen Živić
Demografska obilježja Siska

U prvom su dijelu rada prikazana osnovna demografska obilježja Grada Siska, odnosno svakog pojedinog naselja koje sačinjava navedenu upravno-teritorijalnu jedinicu. Svako naselje u promatranom prostoru analizirano je na istovjetan način. Prikazano je popisno kretanje stanovništva tijekom 20. stoljeća (1900.-1991), njegovo prirodno kretanje u najnovijem razdoblju (1981.-1998), tip općeg kretanja 1981.-1991. te osnovna obilježja stanovništva u tim naseljima 1991. godine prema spolu, dobi, aktivnosti, djelatnosti, naobrazbi i etničkoj pripadnosti. Za istu su godinu prikazane i dnevne migracije radne snage dok se na kraju ovog dijela nalazi procijenjen broj stanovnika Grada Siska 2001. godine. Po dobivenim pokazateljima naselje Sisak ima znatno povoljnija obilježja od ostalog područja koje sačinjava Grad Sisak. Drugi dio rada odnosi se na analizu demografskih obilježja naselja Sisak koji je ovdje raščlanjen na devet popisnih cjelina. Jedino je prirodno kretanje prikazano na razini čitavog naselja Sisak dok su analiziranim strukturama stanovništva iz prvog dijela rada dodate još kvalifikacijska struktura radnog kontingenta te stanovništvo prema migracijskim obilježjima. Po prikazanim obilježjima naselje Sisak pokazuje izrazitu diferencijaciju na najstarije i najnovije gradske dijelove dok ostale popisne cjeline imaju prijelazne karakteristike.

Ivan Rogić, Anka Mišetić
Osnovna obilježja stambenog sklopa Siska

Podaci o stanovima u gradu Sisku na kojima se članak temelji dobiveni su popisom stanovništva i stanova 1991. godine, no unatoč promjenama koje su se u proteklom desetljeću događale one nisu bitnije promijenile stambenu zbilju Siska, pa autori drže da su dobiveni podaci još uvijek mjerodavni za analizu gradskog stambenog sklopa.

Nakon općih konstatacija o ukupnoj površini stanova u Sisku (962.832m²) i stambenoj gustoći (prosječna stambena površina po stanovniku je 21,82m² a prosječni broj stanara po stanu je 3), autori analiziraju stambeni sklop s obzirom na ukupnu razdiobu stanova po gradskim dijelovima, veličinu stana i broj soba, razdiobu stanova po katovima, starost stanova, opremljenost stanova (zahodom, kupaonicom, vodovodom, kanalizacijom, električnom strujom i centralnim grijanjem). Za grad u cjelini karakteristično je da je najviše stanova u veličinskoj skupini 51-60 m², najveći udio u ukupnom broju stanova imaju dvosobni stanovi, a u gradu dominiraju prizemnice. Većinski dio stambenog sklopa u Sisku izgrađen je u razdoblju 1946.-1990. Ipak, ovi se podaci uspoređivani po gradskim dijelovima znatno razlikuju i daju mnogo precizniju sliku sisačkog stambenog sklopa.

Anka Mišetić
Glavna socijalna obilježja Siska

Socijalna obilježja Siščana analizirana su na razini grada kao cjeline, ali i na razini pojedinih prostornih cjelina. Za tu svrhu kao relevantni pokazatelji uzeti su socijalni status i životni stil ispitanika mjereni kroz obrazovanje, socijalno podrijetlo, profesionalni, obiteljski, materijalni i stambeni status, ratno stradalištvo, te učestalost obavljanja pojedinih aktivnosti (u slobodno vrijeme). Uz ove indikatore, uključeni su i podaci Državnog zavoda za statistiku o veličini i opremljenosti stanova koji su uspoređivani po dva kriterija: nacionalnost vlasnika stana i stupanj stručnog obrazovanja vlasnika. Osim ovih statističkih pokazatelja, posebno su analizirani subjektivna procjena i zadovoljstvo stambenim uvjetima što je uglavnom pozitivno ocijenjeno. Mnogo više nego vlastitim stanovima, ispitanici su nezadovoljni opremljenošću naselja ali i ponudom sadržaja za specifične grupe građana (mladi, stariji, djeca, invalidi), pa se na kraju članka zaključuje kako grad ipak nije u stanju ponuditi svojim stanovnicima raznovrsnu mrežu usluga koja bi značajno podigla kvalitetu života i pozitivno utjecala na cjelokupnu socijalnu sliku grada.

Ivan Rogić, Anka Mišetić
Sisak u građanskom iskustvu

Članak je temeljen na rezultatima anketnog istraživanja građana Siska, ali i na specifičnim kvalitativnim analizama eseja sisačkih srednjoškolaca. Radi preglednosti nalaza rad je koncipiran u četiri poglavlja: (I.) Glavna obilježja pro-

stornog modela grada u iskustvu anketiranih; (II.) Stavovi građana prema dosadašnjem razvitku grada; (III.) Iskustvo mladih: Sisak u tipološkom atlasu; i (IV.) Glavne razvojne aspiracije građana Siska. U prvom dijelu razmatran je odnos građana prema kulturnoj i povijesnoj baštini, te gradskom središtu, ali i prema monopolnom položaju sisačke industrije koja je u razdoblju druge modernizacije bila središnjim sudionikom u oblikovanju gradskih funkcionalnih mreža. Industrija se tako bez sumnje pojavljuje kao gradski upravljač – u sjeni, ali i kao bezobzirni proizvođač ekologijskih rizika. U ovom dijelu raspravlja se i još uvijek nejasno pitanje gradskog ruba tj. razgraničenja između gradskog i negradskog područja, problem gradskog prometa, odnosa prema rijekama itd. U drugom dijelu analizirani su stavovi građana o dosadašnjem razvitku grada, o koristima i štetama “sisačkog modela razvitka” za grad: o utjecaju takvog razvitka osobni život ispitanika i njihovih obitelji u kreiranju životnih stilova, kakvoće svakodnevnice, ali i u množenju ekologijskih rizika. Napose je razmatran i odnos Siska s okolicom, s drugim hrvatskim gradovima i naposljetku – odnos sa Zagrebom. Treći dio donosi stavove i mišljenja mladih Siščana o njihovom gradu pri čemu se isti problemi još jednom ponavljaju izraženi kroz slobodnu formu kratkih eseja. Na kraju, u četvrtom poglavlju autori analiziraju glavne razvojne aspiracije građana Siska: uporišta budućeg razvitka (razvojne kriterije, poželjne djelatnosti i sl.), stambene i ekologijske aspiracije. Već uočena dvojnost Siska opterećenog istodobno i gradskim i seoskim načinom života ostavila je trag i na projekcijama za budućnost kakvu bi željeli ispitanici. Stoga se i razvojne aspiracije Siščana grupiraju oko dva modela od kojih je jedan opterećen karakteristikama ruralnog života i širenja grada na ruralnu okolicu, a drugi nastoji potvrditi Sisak kao urbanu sredinu i, na koncu županijsko središte – naglašavajući potrebu za afirmacijom, unaprjeđivanjem pa i osmišljavanjem tipično gradskih institucija, ustanova i načina života.

Maja Štambuk
Glavne razvojne aspiracije skupina na sisačkoj periferiji

Žabno, Odra Sisačka i Staro Pračno, sa zapadne strane, te Hrastelnica, Novo Selo Palanječko, Budaševo i Topolovac, na istoku, naselja su koja predstavljaju u istraživanju vanjski rub urbanog dijela Siska. Sve su to sela s obilježjima predgrađa. To što su predgradska naselja čini ih ovisnima o Sisku i nekim njegovim društvenim, gospodarskim i kulturnim funkcijama. Većinu tih funkcija selo na gradskim

rubovima ili nije razvilo ili ih je ugasilo. Potencijalno, to su prostori na koje će se postupno širiti grad, što im daje specifičnu težinu u promišljanju budućeg razvitka grada. Još uvijek su to predgrađa, zovemo ih "malima" jer su u neposrednoj okolini grada.

U svakom naselju na rubu grada mogu se uočiti i prednosti i nedostaci. Funkcionalno i administrativno može se očekivati da će se ruralni rub Siska postupno integrirati u gradski *corpus*, što mu već sada povećava značaj i vrijednost.

Prema tipu stanovanja u sisačkim predgradskim naseljima prevladavaju obiteljske kuće. Nisu to, dakle, predgrađa velikih kolektivnih zgrada. A prema dominantnoj djelatnosti to su poljoprivredna i poljoprivredno-nepoljoprivredna naselja. Sve veće doseljavanje povećava broj nepoljoprivrednih kućanstava u njihovu sastavu.

S razvitkom dolaze i proturječnosti. Mnoge se mogu iščitati i u odgovorima na prethodna dva pitanja. Svakako je jedna od loših posljedica razvitka i oblikovanje "divljih" naselja unutar grada ili na njegovu rubu. Osobito je to čest slučaj u gradovima koji brzo podižu (masovnu) industriju, koja pak privlači mnogobrojno stanovništvo. Ni Sisak nije izuzetak. I ondje su nastala problematična neurbanizirana naselja, koja degradiraju sam grad, a osobito one koji žive u tim naseljima. Kakav je stav stanovnika prigradskih sela prema tim naseljima i kako bi, prema njihovu mišljenju, valjalo rješavati taj problem?

Većina smatra da ih treba urediti na postojećoj lokaciji (70,8%). Mnogo manji broj zalaže se da se njihove stanovnike preseli na susjedno područje (8,7%) ili da ih se raseli (7,9%).